

Naselje sa imenom Ruma prvi put se pominje u Sremskom defteru iz 1546. godine. Ruma je tada bila selo srednje veličine, najverovatnije raštrkano duž obala Borkovačkog potoka. Iz popisa se vidi da su stanovnici bili Srbi, koji su se bavili zemljoradnjom i stočarstvom, a turskim vlastima plaćali porez.. Imala je 49 kuća, odnosno, kućedomaćina, i tri sveštenika: pop Nikola, pop Petar, pop Mileta. Ovo poslednje je svakako dokaz da je Ruma imala crkvu. U dva naredna veka turske vlasti nad Sremom selo Ruma je još nekoliko puta pominjano u zvaničnim dokumentima.

Kada se radi o poreklu imena našeg grada postoji nekoliko pretpostavki.

Među stanovništvom Rume duboko je ukorenjeno mišljenje da je termin "Ruma" turskog porekla i da u prevodu doslovce znači "blato" Druga pretpostavka polazi od činjenice da u orijentalnim jezicima postoje reči koje u svojoj osnovi imaju koren "Rum". U tom smislu se mogu pomenuti biblijsko naselje "Rumah" u Palestini, Takođe, poznato je da su Turci pojedine teritorije ranijeg Vizantijskog carstva, koje je bilo sinonim za hrišćansku veru, nazivali "Rumelija", što je iskrivljeni oblik termina "Romejsko carstvo" i "Romeji Iz toga proizilazi pretpostavka da bi naselje sa isključivo hrišćanskim življem Turci mogli da nazovu "Rum", odnosno "Ruma".

Postoji i tvrdnja nemačkih pisaca o Rumi, da je na području današnje Rume u tursko doba postojao šator turskog zapovednika Rumi-paše, po kome je i selo dobilo ime.

Takođe, postoji i verovanje da je ime "Ruma" došlo sa severa. Četvrta pretpostavka, ne manje verovatna, je da je termin "Ruma" autohtonog porekla.

Karlovačkim mirom 1699. godine Srem je podeljen na austrijski i turski deo. pri čemu je granica išla linijom Sremska Mitrovica – Slankamen. Ruma je još neko vreme ostala u turskom delu Srema, a ova granica je poznata kao Marsilijeva linija, danas predstavnja granicu severnog rumskog atara. Zanimljivo je da su Rumnjani tada stanovali u Turskoj, a vinograde imali u Kudošu koji je pripadao Austriji.

Posle mira u Požarevcu 1718. godine, deo Srema u kojem se nalazila i Ruma, za narednih 200 godina, pripao je Habsburškoj monarhiji. Kada je 1745. godine u Sremu uspostavljena Vojna granica.1. VII 1745. godine došlo je do podele Srema na Vojnu granicu i t.z.v. Provincijal priključen obnovljenoj Sremskoj županiji. a u koju je ušla i Mitrovica.

Tada je baron Marko Pejačević koji je tokom predhodnih decenija najpre je bio je zakupac Mitrovačkog vlastelinstva grofa Koloroda, a potom je od grofa kupio vlastelinstvo (februara 1745. godine), koga su činila 13 sela među kojima je bila i Ruma, odlučio je da izgradi novo sedište svog vlastelinstva. (Južnu granicu vlastelinstva, i istovremeno granicu sa Turskom je činila reka Sava.) Naime, prilikom razgraničenja baron Pejačević je izgubio deo svog

vlastelinstva koji je zajedno sa Mitrovićom – centrom vlastelinstva uključen u Vojnu granicu. Za novo sedište svog vlastelinstva izabrao je selo Rumu, odnosno prostor u njegovoj neposrednoj blizini, gde je ubrzo započeo izgradnju naselja, koje je prema njegovoj ženji dobilo ime Nova Ruma. Tako je tokom 1746. godine počelo da niče novo urbano naselje, sa širokim i pravim ulicama, koje su se sekle pod pravim uglom. Prvi stanovnici Nove Rume su bili Srbi - iz okolnih mesta i sela Rume, kao i Nemci - doseljenici iz Nemačke, bavili su se različitim zanimanjima (zemljoradnja, zanatstvo, trgovina...) . Pored njih, u kasnijem periodu stanovnici Rume postaju Hrvati i Mađari, kao i pripadnici drugih naroda, što je u narednom periodu Rumi davalo obeležja multikulturalnosti, koja su se i do danas zadržala.

Plodno zemljište i geografski položaj sela Rume, u čijoj neposrednoj blizini je osnovana Nova Ruma, na raskrsnici starih rimskih i turskih puteva (Zemun - Vukovar - Osijek), bili su presudni za izbor lokacije novog naselja, čime je ujedno i anticipiran njegov razvoj kao trgovačko-zanatlijskog mesta. Osnivajući Novu Rumu, baron Marko Pejačević je svakako imao u vidu povećanje svojih prihoda i obezbeđivanje naklonosti Dvora.

Ipak, ono na čemu se temelji privredni i društveni razvoj Rume, a danas se sa paravom može reći da je nematerijalno kulturno dobro, sa nadom da će taj status zvanično i dobiti, je nadaleko poznati „Rumski vašar“. Ruma kao urbano naselje postoji upravo zahvaljujući vašarima. Ruma je možda jedino mesto u zemlji sa tradicijom vašara utemeljenoj na carskoj povelji, i najdužim kontinuitetom trajanja, ove godine obeležava 270 godina postojanja.

Obeležje grada, Rumi su davali i brojni trgovci i zanatlije koji su nalazili interes da u velikom broju žive i rade u Rumi. Kao trgovci su se posebno isticali Srbi i Cincari. Ovi poslednji su dolazili iz južnih krajeva Balkanskog poluostrva da trguju na Rumskom i okolnim vašarima, i ne retko, zauvek ostajali u Rumi, postepeno se asimilujući sa starosedelačkim stanovništvom. Između ostalog, u Rumi su ostali zapamćeni po tzv. Grčkoj crkvi (danas Sošestvija svetog Duha), čiji su bili glavni finansijeri. Pored ove crkve u Glavnoj ulici, u Rumi su već od ranije postojale Nikolajevska (1758) i Voznesenska (1761) pravoslavna crkva i katolička crkva Uzdizanje svetog križa (1813). Znatno kasnije, još jedna veroispovest dobila je svoj reprezentativni verski objekat – jevrejsku sinagogu (porušena u toku Drugog svetskog rata).

Kraj XIX i početak XX veka bilo je vreme ubrzanog privrednog i društvenog razvoja grada. Ruma dobija izgled pravog gradskog naselja. Trend razvoja, donekle usporen u ratnim godinama, nastavljen je tokom 20-tih i 30-tih godina ovog veka. Otvaraju se trgovine, zanatske i manufakturne radionice, osnivaju se banke, otvaraju bioskopi, u nekoliko štamparija se štampaju knjige i novine koje prate politički, privredni, kulturni i sportski život grada. (bilo je više lokalnih listova koji su izlazili u Rumi od 1882. godine). Iako je Ruma po svoj ekonomskoj snazi (najveća žitna pijaca u Kraljevini Jugoslaviji) i kulturnom nivou njenih žitelja već odavno spadala u red gradova, zvanično je taj status dobila tek 1933. godine.

Prvu privilegiju Rumljani su dobili već 20. 07. 1747. godine od carice Marije Terezije, čime je Ruma svrstana u red trgovišta. Privilegija se sastojala u tome da se četiri godišnja vašara "sa njima pripadajućim stočnim pijacama" sa Mitrovice i Jarka, koji su ostali u novoformiranoj Vojnoj granici, prenose na Rumu. Održavali su se na Cveti (Palmsonntag), Spasovdan (Christi Himmelfahrt), Miholjdan (Feste des Erzengels Michael) i na sv. Petra i Pavla (Apostel Petrus und Paulus). Pored godišnjih vašara, svake subote su održavane pijace. Naročit podstrek za razvoj privrede bila je Cehovska privilegija koju je car Franja I 1818. godine izdao rumskim zanatlijama.

Navedene privilegije su ponovljene u tzv. Slobodnici (Freibrief), koju je vlastelin Marko Pejačević izdao stanovnicima Rume 01. 01. 1749. godine, čime su oni i zvanično postali

slobodni ljudi, za razliku od zavisnog stanovništva u okolnim selima, sa brojnim obavezama prema vlastelinu. Ruma je postala privilegovano trgovište. Osmo tačka Slobodnice govori da varošani uživaju prihode od dva vašara, dok prihodi od druga dva idu u korist vlastelina. Deseta tačka, međutim, kaže da kada varoš naraste do 1000 kuća sleduju joj prihodi i od preostala dva vašara. Pre nego što je Ruma ispunila ovaj uslov, iz Beča je 17. 07. 1758. godine stiglo obaveštenje o dodeljivanju još dva vašara i to na sv. Jelisavetu - ćerku mađarskog kralja i sv. Antonija. Tako je Ruma imala ukupno šest vašara, od kojih je jedan bio dvodnevni, a pet trodnevnih.

Već iste godine kada je Privilegijama Ruma dobila status trgovišta održan je prvi rumski vašar. Bilo je to 10. oktobra. Za prodajni prostor određen je teren istočno od novog naselja, koje se, posmatrajući iz današnjeg ugla prostiralo do Grobljanske ulice. Prvo vašarište je, dakle, bilo na padini između Grobljanske ulice pa sve do Borkovačkog potoka. Na vašaru su svoju robu nudili kako domaće zanatlije, tako i putujući trgovci - Grci i to sledećim redom: na tezgama je najpre izlagana zanatska roba, zatim špeceraj i južno voće, koje su uglavnom prodavali grčki trgovci, sledio je deo sa voćem i na kraju prostor za prodaju stoke. Postoje podaci da su se na rumskim vašarima mogle kupiti i knjige, najčešće crkvene, koje su prodavali trgovci "moskovi".

Pošto tada još uvek nije bilo stalnih prodavnica, roba se najviše nabavljala na godišnjim vašarima i subotnjim pijacama, na koje su, pogotovo u prvim decenijama 19. veka, sa svojim proizvodima dolazili i seljaci iz 30-tak okolnih sela. Ubrzo su rumski vašar i rumaska pijaca postali poznati i izvan granica Austrije, te su na njih dolazili i trgovci iz Turske. Povremeno je vašar izostajao zbog kuge u susednoj Turskoj, a trgovci koji su odande dolazili podvrgavani su rigoroznoj kontroli. Takođe, zabeleženo je da su jednom prilikom rumski vašar poharale Klimente - katoličko arbanaško stanovništvo naseljeno u selima u Granici i sklono "pustahiluku".

Već početkom 19. veka staro vašarište je postalo pretesno pa je odlučeno da se vašar premesti na tzv. Hrvatski breg, tj. na prostor između puteva za Inđiju i Pećince. Subotnje pijace su se održavale sa obe strane Glavne ulice, kojima je u to vreme bilo teško proći. Trgovina žitom se obavljala u Ivanovoj, a prodaja živine se odvijala Staropivarskoj ulici. Na starom vašarištu je ostala samo prodaja jaganjaca i drva za ogrev, po čemu je ulica i dobila naziv Drvarska.(slika mapa vašarišta)

Na vašarima se najviše trgovalo žitom i stokom (konji, svinje, goveda, ovce), koju su na stotine i hiljade grla doterivali domaći i strani trgovci. Tako su se, na primer, "mnogi raspitali, a naročito Talijani", za "naknadni" trodnevni vašar u Rumi, koji će se održati 22, 23. i 24. juna 1903. godine. Tada se, upravo zbog Italijana, očekivala dobra prodaja konja.

Vaşarište je bilo ograđeno "klanterima", a u tzv. ceduljarnici su izdavani pasoši i plaćalo se za ulaz na vašar. Održavanje vašara je oglašavano u štampi i putem plakata postavljenim na javnim mestima i poslatim u druge opštine, sa podacima o datumu održavanja, trajanju, zakupcu, kao i upozorenjima o krajevima u kojima vladaju stočne bolesti ("marva je iz nezaraženih mesta") i slično. Postoji više dokumenata, iz raznih godina, koji govore o prometu robe na rumskom vašaru.

Zbog velikog prometa ljudi, stoke i novca, vašar je često bio izvor problema. Oni su uglavnom nastajali zbog pojave zaraznih bolesti među ljudima i stokom u okolini ili u susednim krajevima. Da bi se rešio problem zaraze vašari su odgađani ili otkazivani, a stoka koja je doterivana je podvgravana striktnoj kontroli. Puštana je samo uz odgovarajuću potvrdu o zdravlju, koja se pokazivala na ulaznim kapijama ("jaračka", "putinačka", "čalmanska"...)

Vaşar je korišćen i za ostvarivanje političkih poena, kao što je bio slučaj 1910. godine, kada je njegovo održavanje zabranjeno zbog pojave kolere. Ipak, na intervenciju tadašnjeg

gradonačelnika, Ferdinanda Ristera, vašar je održan, što je u javnosti predstavljeno kao njegova zasluga, iako je kolera u međuvremenu prestala. Ovaj njegov postupak je uskoro bio iskorišćen u izbornoj kampanji.

Bilo je i zloupotreba od strane zakupaca vašara. Tako su, na primer, pojedini zakupci naplaćivali taksu i onim kolima koja su privatnim poslom, a ne zbog trgovine, išla Glavnom ulicom kroz vašar. Zakupac vašara Branko Belić je uvek svoju čatrlju za točenje pića stavljao na prvo mesto vašara, što je kasnije bio alibi i krčmaru Petru Mijiću da postavi svoju u blizini ceduljarnice. Oni su tako bili u povlašćenom položaju u odnosu na druge trgovce, koji su se zbog toga žalili opštini. Na jednom godišnjem vašaru 1898. godine pojavili su se prosjaci, koji su u tu svrhu zloupotrebili "sakatu decu". Pročulo se da su deca ukradena i osakaćena radi uspešnijeg prošnja, što je izazvalo gnev naroda, koji umalo nije linčovao ove prosjake. Protiv njih je podneta prijava, ali je istraga pokazala da deca nisu osakaćena, nego su tako rođena.

U periodu između Prvog i Drugog svetskog rata, redovno su održavani vašari i pijace. Vašar se i dalje održavao četiri puta godišnje, a pijace sredom i subotom. Tada se, na za to određena mesta, sticalo mnoštvo ljudi i raznovrsne robe. Uz vašar je obavezno, kao prateći, išao i poneki zabavni program u vidu ringišpila, cirkusa i slično. Pijaca je zbog nesnosne gužve, koja je ometala i sobračaj u Glavnoj ulici, bila premeštena prostor iza katoličke crkve i stare škole - tada šegrtske škole. Na vašarima je stoka i dalje bila glavni artikl.

Za uređenje vašarišta i pijace išla su sredstva dobijena od raznih dažbina koje su ubirane tom prilikom ("pijacovina", "mostovina", "kantarevina", "vašarske pristojbe" - od stoke, šatre i sl.). Pored toga, sredstva dobijena od "pijacovine" korišćena su za komunalne potrebe, naročito za održavanje higijene grada.

Neko vreme posle Drugog svetskog rata (od 1957) vašar je održavan svake prve srede posle prvog u mesecu, dok se nije prešlo na današnji režim svakog trećeg u mesecu, ma koji dan on padao. Vašar je sa ranijeg prostora premešten na prostor istočno od grada, iako se prodaja robe odvija i u samom gradu počev još od Glavne ulice. Na njega dolazi veliki broj trgovaca iz cele zemlje. I dalje je na njemu primarna prodaja/kupovina stoke, ali je veliki broj i zanatlija (krojači, stolari, bombondžije, obučari...), kako lokalnih, tako i onih iz okolnih mesta, koji prodaju svoje proizvode. Zastupljena je i ugostiteljska ponuda pod okriljem "šatri", gde se nakon obavljenog posla trgovci i ostali posetioци mogu okrepiti jelom i pićem. Takođe i pijaca je nastavila da funkcioniše po starom tržišnom zakonu ponude i potražnje.

Tekst: Zavičajni muzej Ruma